

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Голова Приймальної комісії
в.о. ректора Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
Губерський Л.В.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

на здобуття ступеня вищої освіти – магістр (денна форма)

Освітній рівень – магістр

Галузь знань – 07 Управління та адміністрування

Спеціальність – 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітньо-наукова програма – «Фінансові ринки та ризик-менеджмент»

(з можливістю подвійного дипломування разом з

Університетом Масарика, м. Брно, Чехія)

Київ – 2021

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**«УХВАЛЕНО»****Вченою радою економічного факультету****протокол № 8 від 16 лютого 2021 року****Голова вченої ради економічного факультету****проф. Ігнатюк А.І.****ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ****на здобуття ступеня вищої освіти – магістр (денна форма)****Освітній рівень – магістр****Галузь знань – 07 Управління та адміністрування****Спеціальність – 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»****Освітньо-наукова програма – «Фінансові ринки та ризик-менеджмент»****(з можливістю подвійного дипломування разом з****Університетом Масарика, м. Брно, Чехія)**

Гарант програми

С.Б. Березіна

Завідувач випускової кафедри
(кафедри страхування, банківської справи та
ризик-менеджменту)

Н.В. Приказюк

Київ – 2021

ЗМІСТ

Вступ

Модуль 1. Фінансовий ринок

- 1.1. Фінансовий ринок, його призначення і основи організації
- 1.2. Основні фінансові інструменти
- 1.3. Похідні фінансові інструменти
- 1.4. Ризик та дохід
- 1.5. Діяльність інститутів спільного інвестування на фінансовому ринку
- 1.6. Діяльність комерційних банків та інших фінансових інститутів
- 1.7. Основи організації та функціонування фондового ринку
- 1.8. Інформаційне забезпечення фондового ринку
- 1.9. Основи функціонування кредитного ринку
- 1.10. Валютний ринок: основи організації та функціонування
- 1.11. Міжнародний фінансовий ринок: учасники і фінансові інструменти

Рекомендована література

Модуль 2. Гроші та кредит

- 2.1. Економічна природа, сутність та функції грошей.
- 2.2. Теорії грошей, їх еволюція та практика використання.
- 2.3. Механізм встановлення рівноваги на грошовому ринку
- 2.4. Грошово-кредитна політика та механізм її реалізації.
- 2.5. Сутність та функції кредиту
- 2.6. Форми та різновиди кредиту
- 2.7. Кредитна система та банківська справа в Україні
- 2.8. Теоретичні основи діяльності комерційних банків
- 2.9. Сутність та структура грошово-кредитної системи
- 2.10. Грошово-кредитна система США
- 2.11. Грошово-кредитні системи країн ЄС

Рекомендована література

Модуль 3. Ринок фінансових послуг

- 3.1. Теоретичні основи функціонування ринку фінансових послуг
- 3.2. Факторингові та форфейтингові послуги
- 3.3. Лізингові послуги
- 3.4. Фінансові послуги кредитних спілок
- 3.5. Ломбардні послуги
- 3.6. Фінансові послуги з довірчого управління
- 3.7. Послуги з управління майном при фінансуванні будівництва житла
- 3.8. Фінансові послуги з недержавного пенсійного забезпечення
- 3.9. Фінансові послуги інститутів спільного інвестування
- 3.10. Гарантійні фінансові послуги

- 3.11. Лотерейні послуги
 - 3.12. Електронні фінансові послуги
 - 3.13. Фінансові послуги на основі використання платіжних карток
 - 3.14. Фінансові послуги з Private Banking
 - 3.15. Захист прав споживачів фінансових послуг
- Рекомендована література

Модуль 4. Управління фінансовими ризиками

- 4.1. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками
 - 4.2. Система кількісних оцінок фінансового ризику
 - 4.3. Політико-економічний ризик у системі ризик-менеджменту
 - 4.4. Управління ризиками проектного фінансування
 - 4.5. Управління ризиками портфеля фінансових інструментів
 - 4.6. Ризик неплатоспроможності суб'єктів господарювання
 - 4.7. Кредитний ризик в системі фінансових відносин
 - 4.8. Відсотковий ризик, методи аналізу та управління
 - 4.9. Управління ризиком ліквідності
 - 4.10. Валютні ризики суб'єктів господарювання, методи аналізу і управління
- Рекомендована література

ВСТУП

Вступні випробування мають за мету з'ясувати рівень засвоєння теоретичних знань абітурієнтів, оцінити їх аналітичні здібності та навички, що відповідають вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра з фінансів та виявити достатність рівня підготовки до навчання в магістратурі на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 072 - фінанси, банківська справа та страхування.

Метою вступного іспиту до магістратури зі спеціальності «фінанси, банківська справа та страхування» є формування контингенту студентів, найбільш здібних до успішного опанування дисциплін означеної спеціальності шляхом оцінки знань та навичок абітурієнтів за напрямами професійно-орієнтованої діяльності бакалавра.

Вимоги до здібностей і підготовленості вступників. Згідно вимог освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» за спеціальністю 072 - фінанси, банківська справа та страхування, передбачається, що вступники повинні мати базову вищу освіту, вільно володіти державною мовою та англійською мовою (рівень B2), мати здібності до оволодіння знаннями та навичками в галузі фундаментальних та професійно орієнтованих економічних дисциплін, мати схильність до наукових досліджень.

Характеристика змісту програми вступного іспиту. Іспит має комплексний характер і базується на провідних навчальних дисциплінах, що формують знання та уміння бакалавра і визначають рівень його кваліфікації. Програма іспиту є міждисциплінарною, охоплює основну проблематику навчальних дисциплін, що вивчають студенти в межах навчального плану освітнього рівня «Бакалавр» і включає такі модулі:

Модуль 1. Фінансовий ринок

Модуль 2. Гроші та кредит

Модуль 3. Ринок фінансових послуг

Модуль 4. Управління фінансовими ризиками

Під час іспиту враховуються наступні критерії: знання навчального матеріалу дисципліни; вміння виділяти істотні положення навчальної дисципліни; вміння формулювати конкретні положення навчальної дисципліни; вміння застосовувати теоретичні знання для аналізу конкретних економічних ситуацій та вирішення прикладних проблем.

Порядок проведення вступних випробувань визначається «Правилами прийому до Київського національного університету імені Тараса Шевченка».

Формою проведення вступного іспиту до магістратури зі спеціальності освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 072 - фінанси, банківська справа та страхування, освітня програма «Фінансові ринки та ризик-менеджмент» - є письмовий іспит.

МОДУЛЬ 1. ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Тема 1.1. Фінансовий ринок, його призначення і основи організації

Об'єктивна необхідність фінансового ринку, його сутність і значення. Структура та функції фінансового ринку. Класифікація фінансових ринків. Фінансові інструменти, що забезпечують перерозподіл фінансових ресурсів серед учасників ринку. Характеристика фінансових інструментів та механізм їх оцінки.

Тема 1.2. Основні фінансові інструменти

Поняття цінних паперів. Види цінних паперів, специфічні особливості окремих видів цінних паперів. Емітенти окремих видів цінних паперів. Цінні папери, що перебувають в обігу в Україні. Облігації - інструмент позики. Види облігацій, корпоративні та державні облігації. Облігації зовнішніх та внутрішніх позик, муніципальні облігації. Визначення та види акцій. Характеристика простих та привілейованих акцій. Вартість акції та оцінка акціонерного капіталу. Акціонерні товариства - емітенти акцій, відкрита підписка на акції. Інновації на ринку фінансових інструментів. Американські та європейські депозитарні розписки.

Тема 1.3. Похідні фінансові інструменти

Визначення та суть строкових угод. Історія виникнення та розвитку ринку строкових угод. Види строкових угод. Визначення та види ф'ючерсів. Механізм укладання ф'ючерсних угод. Роль клірингових палат в торгівлі ф'ючерсами. Основні принципи ціноутворення у ф'ючерсних та форвардних контрактах.

Хеджування за допомогою ф'ючерсів та ризику при хеджуванні. Укладення строкових угод на Українській міжбанківській валютній біржі. Визначення та види форвардних угод. Відмінності між ф'ючерсами та форвардами. Угоди про форвардні процентні ставки. Форвардні угоди з купівлі-продажу валюти.

Визначення та види опціонів. Поняття премії та страйкової ціни. Дохідність опціонів, ціноутворення в опціонах. Угоди "кеп", "флор", "колар" та варанти. Суть та види свопів. Процентні, валютні свопи та свопи активів. Управління процентним та валютним ризиками за допомогою строкових угод.

Тема 1.4. Ризик та дохід

Визначення та види процентних ставок. Структура ринкових процентних ставок. Визначення процентної ставки з врахуванням інфляції та ризику неповернення. Поняття та основні види ризиків. Кількісна оцінка ризику. Основні види фінансових ризиків.

Механізм оцінки фінансових активів. Оцінка ринкової вартості та доходності облігації. Визначення тривалості облігації та інших боргових зобов'язань. Фактори, що визначають ринкову вартість акції. Методи оцінки акцій: дивідендний метод, "дійсної вартості акції", "ринкової оцінки активів" та метод МОКА.

Теорія портфелю. Основні принципи формування портфелю цінних паперів. Диверсифікація портфелю, побудова ефективного портфелю. Теорія ринку капіталів. Модель оцінки капітальних активів.

Тема 1.5. Діяльність інститутів спільного інвестування на фінансовому ринку

Місце та роль інститутів спільного інвестування в інвестиційних процесах. Типи інвестиційних компаній. Механізми формування і використання фінансових ресурсів в інвестиційних компаніях різних типів. Вітчизняні інститути спільного інвестування. Державне регулювання діяльності інвестиційних компаній.

Тема 1.6. Діяльність комерційних банків та інших фінансових інститутів

Основні функції та операції комерційного банку. Формування ресурсної бази комерційного банку. Активи комерційного банку. Структура доходів та витрат банківської установи. Основні показники діяльності банку. Державне регулювання банківської діяльності.

Основи діяльності страхових компаній. Ощадні банки, ощадно-кредитні асоціації та кредитні спілки. Ощадна справа в Україні. Інвестиційні банківські фірми, як універсальні посередники на ринку фінансових послуг. Діяльність недержавних пенсійних фондів.

Тема 1.7. Основи організації та функціонування фондового ринку

Сутність та значення фондового ринку, його структура та основні функції. Класифікація фондових ринків. Основи функціонування біржового фондового ринку. Умови обігу цінних паперів на фондовій біржі. Позабіржовий фондовий ринок, його призначення та основи організації.

Інфраструктура фондового ринку. Кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів, клірингові палати. Основи депозитарної та реєстраторської діяльності. Професійна діяльність на ринку цінних паперів. Основні напрямки державного регулювання фондового ринку.

Тема 1.8. Інформаційне забезпечення фондового ринку

Інформаційне забезпечення та “прозорість” фондового ринку. Рейтингові агентства, їх роль на ринку. Інформація в пресі про ринкові цінні папери та її аналіз. Історія виникнення, сутність та роль фондових індексів на ринку цінних паперів. Основні типи фондових індексів.

Тема 1.9. Основи функціонування кредитного ринку

Сутність і значення, основи організації і структура кредитного ринку. Функції кредитного ринку. Державний кредит, його форми та види. Банківське кредитування. Системи рейтингу кредитів та позичальників. Вартість кредитних інструментів. Комерційне кредитування. Державне регулювання кредитного ринку.

Тема 1.10. Валютний ринок: основи організації та функціонування

Основи функціонування валютного ринку. Учасники валютного ринку. Види операцій з валютою. Міжнародні фінансові центри по торгівлі валютою. Особливості формування та розвитку валютного ринку в Україні. Валютне регулювання та валютний контроль. Здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку. Валютний ділінг в банках.

Тема 1.11. Міжнародний фінансовий ринок: учасники і фінансові інструменти

Основи функціонування міжнародного фінансового ринку. Учасники міжнародного фінансового ринку. Діяльність міжнародних фінансових інститутів та організацій. Фінансові інструменти міжнародного ринку та їх емітенти. Ринок єврооблігацій, євроакцій та єврокредитів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”
2. Закон України ”Про цінні папери та фондовий ринок”
3. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»
4. Дема Д. І. Фінансовий ринок : навч. посібник / Д94 Д. І. Дема, І. В. Абрамова, Л. В. Недільська; за заг. ред. Д.І. Деми. – Житомир : ЖНАЕУ, 2017. – 448 с.
5. Забезпечення стійкості фінансового сектору та управління фінансовою безпекою України на основі інформації з фінансових ринків: монографія / за заг. ред. О.Л. Пластуна. Суми : Сум. держ. ун-т, 2020. 293 с.
6. Ринок фінансових послуг: підручник / за ред. Н. В. Приказюк. — К.: ФОП Ямчинський О.В., 2019. — с. 757.
7. Страхові послуги: опорний конспект лекцій / Р. В. Пікус, Н. В. Приказюк, Г. Ю. Тлуста, Т. П. Моташко — К.: Логос, 2017. — 290 с.
8. Ринок фінансових послуг: підручник / Онищенко В.О., Завора Т.М. – Полтава: ПолНТУ, 2017. – 409 с.
9. Банківська система: практикум: навч. посіб. / [З.М. Васильченко, О.В. Тригуб]; за ред. д-ра екон. наук, проф. З.М. Васильченко. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 316 с.
10. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.
11. Фінансовий ринок: підручник / В.М. Шелудько. – 3-тє вид., стер. – К.: Знання, 2015. – 535 с.
12. Фондовий ринок: підручник : у 2 кн. / В.Д. Базилевич, В.М. Шелудько, В.В. Вірченко та ін. ; за ред. В.Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Знання, 2015. – (Серія “Класичний університетський підручник”).

13. Financial markets and institutions / Frederic S. Mishkin, Stanley Eakins. – the 7th Ed. – Prentice Hall, 2012. – 704 p.

МОДУЛЬ 2. ГРОШІ ТА КРЕДИТ

Тема 2.1. Економічна природа, сутність та функції грошей.

Товарне виробництво як об'єктивна умова виникнення грошей. Розвиток засобів виробництва, спеціалізація та кооперація праці як об'єктивні умови виникнення товарообміну. Поняття товару-еквіваленту. Якості які повинен мати товар-еквівалент. Використання дорогоцінних металів в товарообміні. Історія та еволюція грошей. Розвиток держави та карбування грошей. Металеві гроші. Історія виникнення монетного обігу. Еволюція грошового обігу на території України. Масштаб грошової одиниці. Номінальна та реальна вартість грошової одиниці, сеньйораж. Повноцінні та неповноцінні гроші. Виникнення паперових грошей. Причини витіснення з грошового обігу повноцінних грошей паперовими. Сутність і функції грошей. Вартість грошей. Купівельна спроможність грошей та рівень цін. Гроші як засіб обігу. Гроші як засіб накопичення. Гроші як кошти платежу та виникнення кредитних грошей. Закони грошового обігу.

Тема 2.2. Теорії грошей, їх еволюція та практика використання.

Структурно-логічна схема розвитку монетарної теорії. Основи теорії грошей: предмет дослідження, базові категорії, основні дискусійні питання. Теорії грошей як складові економічних теорій. Ускладнення взаємозв'язку між суб'єктами грошових відносин та спроби їх вирішення в теоріях грошей. Перші теоретичні погляди на суть грошей в Стародавній Греції. Розвиток теорії грошей у вченні меркантилістів. Ранній меркантилізм У.Стаффорда та Г.Скаруффі. Гроші в формуванні "системи торгівельного балансу" в працях представників пізнього меркантилізму в XVI-XVII ст. Зародження кількісної теорії грошей в роботах Ж.Бодена, Дж.Локка, Д.Юма. Розвиток теорії грошей представниками англійської класичної політичної економії: В.Петті, А.Смітом, Д.Рікардо. Розвиток теорії грошових відносин в працях К.Маркса.

Передумови виникнення кількісної теорії грошей: класична теорія виробництва, сукупного попиту та зайнятості. "Рівняння обміну" Ірвінга Фішера та основні висновки щодо закономірностей попиту на гроші. Кембриджська версія кількісної теорії: особливості підходу до дослідження попиту на гроші. Визначення ставки відсотку у класичній моделі.

Основні принципи концептуального підходу Джона М. Кейнса до теорії грошей. Порівняльні якості грошей і боргових цінних паперів як засобів збереження вартості. Мотиви утримання готівки. Визначення попиту на гроші через "переваги ліквідності". Трансакційний мотив утримання готівки: фактори що його визначають. "Перевага ліквідності" при формуванні страхового запасу. Механізм формування спекулятивного запасу готівки. Кейнсіанська функція попиту на гроші. Особливості монетаристського М. Фрідмена підходу до дослідження попиту на гроші. Обґрунтування слабкої чутливості попиту на гроші до ставки відсотку. Принцип "нейтральності грошей". Проциклічний характер швидкості обігу грошей. Основні засади теорії "портфельного

вибору". Основні фактори, що визначають попит на активи. Принципи формування оптимального портфелю збережень. Сучасні теорії грошей. Неокейнсіанська теорія грошей. Використання теорії переваг ліквідності у фінансовому менеджменті. Неокласичний та кейнсіанський синтез. Гіпотеза раціональних очікувань і формування нової класичної моделі. Сучасна кейнсіанська теорія раціональних договорів. Сучасні модифікації неокейнсіанської теорії грошей. Теорія раціонального циклу ділової активності.

Тема 2.3. Механізм встановлення рівноваги на грошовому ринку

Основні суб'єкти, що визначають обсяг пропозиції грошей. Поняття грошової бази та її складові. "Рівняння банківських резервів" та структура грошової бази з точки зору джерел формування.

Політика обов'язкових резервів: призначення та основні параметри. Кредитна діяльність центрального банку. "Урядове обмеження" та вплив фінансування дефіциту бюджету на грошову пропозицію. Поняття флоту та його вплив на пропозицію грошей. Операції рефінансування: кредитні аукціони, ломбардний кредит, операції ІЕРО, дисконтні (облікові) позики. Організація операцій на "відкритому ринку". Поняття власної грошової бази та ступінь керованості грошової пропозиції. Вплив депозитних операцій на загальну суму грошових засобів у банківській системі. Основні операції депозитних інститутів, що змінюють пропозицію грошей. Ефект мультиплікації депозитів. Простий депозитний мультиплікатор. Додаткові фактори, що впливають на мультиплікацію депозитів. Грошовий мультиплікатор M_1 . Чинники, які викликають зміни складових грошового мультиплікатора. Основні форми кривої грошової пропозиції.

Поняття "попит на гроші". Теоретичні моделі попиту на гроші. Трансакційний попит на гроші та попит на гроші з боку активів. Фактори, що визначають попит на гроші.

Зміст рівноваги на грошовому ринку. Рівноважна процентна ставка. Вплив "ефекту доходу" та "ефекту рівня цін" на рівноважну процентну ставку. Вплив зміни пропозиції грошей на стан рівноваги: кейнсіанський підхід. Монетаристська концепція впливу грошової пропозиції: ефекти ліквідності, доходу, рівня цін та очікуваної інфляції. Співвідношення ефектів зміни пропозиції грошей та характер впливу змін у грошовій пропозиції на рівновагу на грошовому ринку.

Тема 2.4. Грошово-кредитна політика та механізм її реалізації.

Теоретичні засади та сутність грошово-кредитної політики. Цілі грошово-кредитної політики та їх ієрархія. Концепції грошово-кредитної політики в економічних теоріях та моделі їх використання в країнах ринкової економіки. Вибір проміжного орієнтиру грошово-кредитної політики: номінальна процентна ставка, грошова маса, номінальний доход - дискусії щодо прийнятності. Механізм реалізації грошово-кредитної політики в Україні. Гроші та кредит в механізмі грошово-кредитної політики. Інструменти грошово-кредитної політики. Роль НБУ в реалізації грошово-кредитної

політики та стабілізації грошово-кредитного ринку. Банківський нагляд. Грошово-кредитна політика як фактор економічного зростання. Стабільність національної грошової одиниці - основна мета грошово-кредитної політики. Проблеми державного боргу. Валютна політика як складова грошово-кредитної політики НБУ. Міжнародні фінансові інститути та їх вплив на грошово-кредитний ринок в Україні.

Тема 2.5. Сутність та функції кредиту

Походження кредиту. Загальні передумови та економічні чинники, що обумовлюють необхідність кредиту. Економічна природа кредиту. Сутність та структура кредиту. Теоретичні концепції кредиту. Натуралістична та капіталотворча теорії кредиту. Теорії банківського кредиту. Стадії та закономірності руху кредиту. Принципи кредитування. Основні ознаки кредитних відносин. Основні функції кредиту та роль кредиту у ринковій економіці.. Економічні межі кредиту. Позичковий процент. Кредит у ринковій економіці.

Тема 2.6. Форми та різновиди кредиту

Форми та види кредиту. Методологічні підходи до класифікації форм і видів кредиту. Характеристика основних видів кредиту. Міжгосподарський кредит, комерційний кредит, банківський кредит, державний кредит та інші. Сутність та особливості лізингу як форми кредиту. Фірмові кредити. Франчайзинг у системі фірмового кредитування. Облігаційні кредити. Сутність та класифікація банківських кредитів. Кредити небанківських фінансових посередників. Факторинг як специфічна форма обслуговування дебіторської заборгованості.

Тема 2.7. Кредитна система та банківська справа в Україні

Сутність та структура кредитної системи. Банківська система: сутність, принципи побудови, структура та її роль у фінансовому посередництві. Парабанківська система, її характеристика. Характеристика супрабанківської системи. Статус та функції НБУ. Тенденції розвитку кредитної системи України у сучасних умовах. Фінансові посередники на ринку позичкових капіталів в Україні. Центральний банк у системі фінансового посередництва. Принципи організації та основні функції НБУ. Сучасні тенденції розвитку банківської справи в Україні.

Тема 2.8. Теоретичні основи діяльності комерційних банків

Комерційні банки у структурі банківської системи України. Нормативно-правове забезпечення діяльності комерційних банків в Україні. Сутність, функції та класифікація комерційних банків. Організаційні основи діяльності КБ в Україні. Засновники комерційних банків, Вимоги до капіталу комерційних банків, його структура. Операції комерційних банків. Активні операції комерційних банків. Пасивні операції комерційних банків. Комісійно-

посередницькі операції комерційних банків. Вимоги до діяльності комерційних банків в Україні. Ліцензування та реєстрація комерційних банків. Регулювання банківської діяльності в Україні. Економічні та адміністративні методи регулювання банківської діяльності в Україні.

Тема 2.9. Сутність та структура грошово-кредитної системи

Сутність та механізм функціонування грошово-кредитної системи. Закономірності еволюції грошових систем. Генуезька валютна система. Бреттон-Вудська валютна система. Ямайська валютна система. Процес формування грошово-кредитної системи у зарубіжних країнах. Призначення та структура грошово-кредитної системи. Види грошових систем та їх еволюція. Елементи грошової системи. Структура кредитних систем у зарубіжних країнах. Сучасні тенденції розвитку грошово-кредитних систем зарубіжних країн в умовах глобалізації світогосподарських зв'язків.

Тема 2.10. Грошово-кредитна система США

Становлення й розвиток грошово-кредитної системи США, її структура. Розвиток грошового обігу США. Відміна золотого стандарту та девальвація долара. Інфляція в період до та після Другої Світової війни. Сучасна структура грошового обігу США. Роль грошових агрегатів у регулюванні грошового обігу США. Особливості розвитку кредитної системи в США. Федеральна резервна система США. Комерційні банки. Особливості їх діяльності, приховані форми концентрації страхування депозитів, контроль. Розвиток спеціальних кредитно-фінансових інститутів. Грошово-кредитна політика, її еволюція, загальні та селективні методи регулювання.

Тема 2.11. Грошово-кредитні системи країн ЄС

Еволюція грошової системи Франції. Центральний банк і кредитна система Франції. Особливості впровадження грошової одиниці Євро у Франції. Основні етапи становлення та розвитку грошової одиниці Великої Британії. Сучасне становище грошової системи Великої Британії. Комерційні банки та інші види кредитних установ. Механізми грошово-кредитного регулювання в Англії. Еволюція грошової системи Німеччини. Довоєнні реформи грошової системи. Центральний банк (Бундосбанк). Спеціалізовані кредитні установи і організації. Сучасний розвиток грошово-кредитної системи Німеччини.

Тема 2.12. Грошово-кредитна система Росії

Становлення Російської грошової системи. Грошова система Росії та її реформи. Валютний курс. Валютне регулювання та валютний контроль в Росії. Валютні обмеження. Кредитна система Росії. Комерційні банки та інші види кредитних установ. Центральний банк Росії — функції та роль в регулюванні грошово-кредитних відносин. Небанківські фінансові установи, особливості їх функціонування. Сучасний розвиток грошово-кредитної системи Росії. Грошово-кредитна політика, її еволюція, загальні та селективні методи регулювання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Банківська система: [Електронний ресурс]:навчальний посібник / за ред. проф. І. Б. Івасіва. — К.: КНЕУ, 2014. — 370 с.
2. Версаль Н.І. Теорія кредиту: навч. посіб. / Н. І. Версаль, Т. В. Дорошенко. — К.: Києво-Могилянська академія, 2007. — 483 с.
3. Герасимчук З. В. Розвиток регіональних ринків банківських послуг: теорія, методологія, практика: монографія / З. В. Герасимчук, О. К. Гоманюк; Міністерство освіти і науки України, Луц. нац. техн. ун-т. — Луцьк : Вежа-Друк, 2016. — 324 с.
4. Гроші та кредит [Текст] : підручник / [О. В. Дзюблюк та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О.В. Дзюблюка ; Тернопіл. нац. екон. ун-т, Каф. банк. справи. - Тернопіль : ТНЕУ, 2018. - 891 с.
5. Гроші та кредит : навч. посіб. у схемах і табл. / [Л. О. Примостка та ін.] ; за заг. ред. Л. О. Примостки; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». — Київ : КНЕУ, 2015. — 263 с.
6. Гроші та кредит : підручник / [І. О. Лютий, Н. І. Версаль, О. В. Любка, О. Д. Рожко]; за заг. ред. проф. І. О. Лютого. — К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. — 559 с.
7. Гроші та кредит : підручник / [М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін.]; за наук. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2011. — 589 с.
8. Гроші та кредит: підручник / Ільчук П. Г. [та ін.]. - Львів : Сорока Т. Б., 2016. - 410 с.
9. Гурова К. Д., Шелест О. Л., Колупаєва І. В. Фінанси, гроші та кредит: Навч. пос. — Х.: Світ Книг, 2015. — 672 с.
10. Деньги и кредит [Текст]: пособие для проведения семинар. занятий / Гудзинская Л. Ю. [и др.]. - Киев : Компринт, 2016. - 142 с.
11. Деньги. Кредит. Банки [Текст] : учебник / Ю. В. Базулин [и др.]; отв. ред. В. В. Иванов, Б. И. Соколов. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Проспект, 2008. — 848 с.
12. Коваленко Д. І. Фінанси, гроші та кредит : теорія і практика : навч. посіб./ Д. І. Коваленко, В. В. Венгер. — К.: «Центр учбової літератури», 2013. — 578 с.
13. Лернер Ю. И. Деньги и кредит [Текст] : учебник / Ю. И. Лернер. - Харьков : Типография Мадрид, 2016. - 303 с.
14. Майорова Т. В. Інвестиційний процес і фінансово-кредитні важелі його активізації в Україні [Текст] : монографія / Т. В. Майорова ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». — К. : КНЕУ, 2013. — 332 с.
15. Науменкова С. В. Банківський сегмент фінансового сектору / С. В. Науменкова, С. В. Міщенко, В. І. Міщенко // Фінансове посередництво : за ред. В. М. Опаріна. — К.: КНЕУ, 2016. — 485 с.
16. Фінанси, гроші та кредит [Текст] : навч. посіб. / Н. О. Шпак, Н. Б. Ярошевич, О. Я. Побурко ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2018. - 415 с.

17. Фінансово-економічна грамотність: підручник [у 2 частинах] – Ч. – 2: Банківська система України, загальні поняття про облік, аудит та економічний аналіз в умовах ринкової економіки / [Жихор О. Б., Лютий І. О., Варналій З. С. та ін.], за ред. докт. екон. наук О. Б. Жихор. – К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. – 440 с.

18. Цінні папери [Текст]: підручник / [В. Д. Базилевич та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф., чл-кор. НАН України В. Д. Базилевича ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Знання, 2011. - 1095 с.

19. Цінні папери: практикум : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, В. М. Шелудько, Н. В. Ковтун та ін. ; за ред. В. Д. Базилевича; Київ. Нац. Ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Знання, 2013. – 791 с.

20. Шелудько В. М. Фінансовий ринок: підручник / В. М. Шелудько. – 3-тє вид., стер. – К.: Знання, 2015. – 535 с.

21. The Economics of Money, Banking and Financial Markets / Frederic S. Mishkin. – 11th Edition. – Pearson, 2015. – 704 p.

МОДУЛЬ 3. РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Тема 3.1. Теоретичні основи функціонування ринку фінансових послуг

Необхідність та сутність фінансового посередництва в умовах ринкової економіки. Функції фінансових посередників. Сутність та види фінансових послуг. Структура ринку фінансових послуг. Класифікація фінансових посередників: інституційна та за сферами професійної діяльності. Державне регулювання ринків фінансових послуг. Особливості регуляторних систем зарубіжних країн. Саморегулювання діяльності фінансових посередників.

Тема 3.2. Факторингові та форфейтингові послуги

Економічні та правові основи надання факторингових послуг. Сутність та функції факторингу. Відмінності між факторинговими послугами та банківським кредитуванням. Суб'єкти факторингової операції. Класифікація факторингу за основними ознаками. Послідовність проведення факторингових операцій. Договір факторингу та порядок його оформлення. Особливості ціноутворення при наданні факторингових послуг. Регулювання діяльності факторингових компаній.

Форфейтинг: передумови виникнення та сутність. Етапи надання форфейтингової послуги. Ризики учасників форфейтингової угоди. Особливості документування форфейтингової операції. Переваги та недоліки форфейтингу.

Тема 3.3. Лізингові послуги

Сутність та функції лізингу. Суб'єкти лізингових відносин. Предмети лізингу. Види лізингових послуг. Етапи надання послуги фінансового лізингу. Прямі та непрямі договори при лізинговому обслуговуванні. Ризики учасників лізингової угоди та способи їх мінімізації.

Джерела фінансування лізингових операцій: власні та позичені (авансові платежі, комерційні кредити постачальників, кредити банків). Механізм ціноутворення при фінансовому лізингу. Фактори, що впливають на ціну лізингової послуги. Структура платежів по договору фінансового лізингу. Методи розрахунку лізингових платежів.

Тема 3.4. Фінансові послуги кредитних спілок

Сутність, основні принципи та організаційні засади діяльності кредитної спілки. Капітал кредитної спілки та джерела його формування. Основні види внесків до кредитних спілок. Організація залучення внесків. Активи кредитної спілки. Кредитні послуги кредитної спілки.

Міжнародний досвід і стандарти регулювання діяльності кредитних спілок. Діяльність саморегулювальних організацій у сфері кредитної кооперації.

Тема 3.5. Ломбардні послуги

Необхідність та сутність ломбардної діяльності на ринку фінансових послуг. Правила ломбардної діяльності. Фінансове забезпечення ломбардної діяльності. Особливості надання послуг ломбардами. Особливості ціноутворення в ломбардному бізнесі. Кредитні послуги ломбарду. Регулювання діяльності ломбардів. Основні завдання облікової та реєструючої систем ломбарду. Порядок створення та особливості функціонування об'єднання ломбардів. Саморегулювання у сфері ломбардної діяльності.

Тема 3.6. Фінансові послуги з довірчого управління

Сутність фінансових відносин, що виникають у сфері довірчого управління. Основні види трастів: забезпечувальний; охоронний; благодійний; голосуючий. Форми довірчого управління майном та фінансовими активами: повне довірче управління, довірче управління за узгодженням, довірче управління за наказом.

Послуги з довірчого управління для фізичних осіб. Заповідальний траст. Прижиттєвий траст. Опікунство та забезпечення зберігання майна та фінансових активів. Агентські послуги.

Послуги з довірчого управління для юридичних осіб. Тимчасове управління справами компанії у випадку зміни власників, реорганізації, ліквідації. Депозитарні послуги. Розпорядження активами. Інвестиційні послуги. Створення різноманітних фондів компанії та управління ними. Регулювання відносин з довірчого управління.

Тема 3.7. Послуги з управління майном при фінансуванні будівництва житла

Передумови та порядок здійснення інвестицій приватними особами у галузь житлового будівництва. Послуги фінансових установ з управління майном при фінансуванні будівництва житла. Фінансування будівництва житла через фонди фінансування будівництва (ФФБ). Фонди операцій з нерухомістю (ФОН) на ринку фінансових послуг. Нагляд та регулювання діяльності управителів ФФБ та ФОН.

Тема 3.8. Фінансові послуги з недержавного пенсійного забезпечення

Сутність та принципи недержавного пенсійного забезпечення. Недержавні пенсійні фонди та їх класифікація у вітчизняній та зарубіжній практиці. Особливості діяльності недержавного пенсійного фонду на ринку фінансових послуг. Особливості сплати пенсійних внесків та здійснення пенсійних виплат у системі недержавних пенсійних фондів. Активи недержавного пенсійного фонду та напрями їх використання. Особливості управління інвестиційним портфелем недержавного пенсійного фонду. Державне регулювання та нагляд за діяльністю недержавних пенсійних фондів. Участь страхових компаній та банків у системі недержавного пенсійного забезпечення.

Тема 3.9. Фінансові послуги інститутів спільного інвестування

Необхідність та сутність діяльності зі спільного інвестування в умовах ринкової економіки. Види, типи та класи інститутів спільного інвестування (далі ІСІ). Принципи організації інститутів спільного інвестування. Учасники ІСІ та суб'єкти, що обслуговують ІСІ. Роль компаній з управління активами, зберігачів, аудиторів та оцінювачів майна у забезпеченні ефективного функціонування ІСІ. Заходи для забезпечення контролю та нагляду за ефективністю діяльності інвестиційних фондів.

Тема 3.10. Гарантійні фінансові послуги

Передумови використання та сутність гарантійних фінансових послуг. Основні види гарантій. Суб'єкти гарантійних операцій. Надання гарантії в міжнародних розрахунках. Контргарантія. Умовна та безумовна гарантія. Основні види банківських гарантій. Поручительство. Особливості розвитку ринку гарантійних фінансових послуг в зарубіжних країнах.

Тема 3.11. Лотерейні послуги

Лотерейна діяльність як фінансова послуга. Порядок видачі ліцензії на випуск і проведення лотерей. Умови випуску та проведення лотерей. Порядок формування призового фонду лотереї та виплати призів переможцям. Залишок резерву виплат оператора лотерей та порядок його розрахунку.

Організація контролю за наданням лотерейних послуг. Порядок знищення нереалізованих лотерейних білетів. Регулювання діяльності розповсюджувачів лотерейних білетів. Звітність операторів лотерей та основні фінансові нормативи їх діяльності. Особливості розвитку лотерейного бізнесу в Україні і за кордоном.

Тема 3.12. Електронні фінансові послуги

Розвиток фінансових послуг на основі систем електронного бізнесу. Сутність та особливості електронної комерції. Основні групи фінансових послуг в системі е-бізнесу та фінансове забезпечення е-комерції в Інтернеті.

Фінансові Інтернет-послуги в системі електронного бізнесу. Інтернет-банкінг як напрямок он-лайн послуг в системі банківського бізнесу. Особливості банківського сервісу у сфері еквайрінгу.

Інтернет-трейдинг. Інтернет-страхування. Фінансовий Інтернет-супермаркет. Конкурентні переваги участі в системах е-комерції. Основні проблеми запровадження систем е-комерції.

Тема 3.13. Фінансові послуги на основі використання платіжних карток

Використання пластикових карток як засобу масових платежів. Банківські та небанківські, національні та міжнародні платіжні системи. Процедура еквайрінгу. Особливості здійснення розрахунків із використанням платіжних карток. Зарубіжний досвід надання фінансових послуг на основі використання платіжних карток.

Правове регулювання функціонування та використання карткових платіжних систем в Україні. Нагляд за наданням фінансових послуг з використання платіжних карток. Види шахрайства при використанні платіжних карток та методи протидії.

Тема 3.14. Фінансові послуги з private banking

Концепція Private Banking та основні етапи її розвитку. Роль Private Banking в умовах ринкової економіки. Визначення поняття «Private Banking» з інституційної, клієнтської та продуктової точок зору.

Учасники ринку Private Banking. Категорії клієнтів, що отримують послуги Private Banking. Види послуг з Private Banking. Механізм та етапи надання фінансових послуг з Private Banking. Особливості ціноутворення в Private Banking. Інвестиційний портфель клієнта Private Banking. Переваги та недоліки надання фінансових послуг з Private Banking.

Зарубіжна практика надання фінансових послуг з Private Banking. Особливості надання фінансових послуг з Private Banking в Україні.

Тема 3.15. Захист прав споживачів фінансових послуг

Передумови розвитку системи захисту прав споживачів фінансових послуг. Ділова репутація фінансової установи.

Регулювання та нагляд за діяльністю фінансових консультантів. Принципи системи захисту прав споживачів.

Особливості процедури досудового вирішення спорів споживачів і надавачів фінансових послуг в європейських країнах. Форми навчання та просвітницької роботи, що використовують регулятори фінансового ринку та громадські організації. Контроль за рекламою фінансових продуктів. Місце і роль асоціацій споживачів та професійних учасників ринку в захисті прав споживачів фінансових послуг.

Вітчизняна та зарубіжна практика розвитку системи захисту прав споживачів фінансових послуг.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/files/eMbmHjDsYNINdsE>
2. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/files/DDWIAwXTdqjdClp>
3. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III.
4. Ринок фінансових послуг: підручник / за ред. Н. В. Приказюк. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2019. 757 с.
5. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / [М. В. Дубина та ін.] ; Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : ЧТНУ, 2018. 353 с.
6. Ринок фінансових послуг: підручник / Онищенко В. О., Завора Т. М. Полтава: Пол НТУ, 2017. 409 с.

7. Банківська система: практикум: навч. посіб. / [З. М. Васильченко, О. В. Тригуб]; за ред. д-ра екон. наук, проф. З.М. Васильченко. Київ: ЦП «Компринт», 2017. 316 с.
8. Пікус Р.В., Приказюк Н.В., Тлуста Г.Ю., Моташко Т.П. Страхіві послуги: опорний конспект лекцій. К.: Логос, 2017. 290 с.
9. Фінансовий ринок: підручник / В. М. Шелудько. 3-тє вид., стер. Київ: Знання, 2015. 535 с.
10. Ринок фінансових послуг: погляд у майбутнє: монографія / колектив авторів. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2019. 416с.
11. Забезпечення стійкості фінансового сектору та управління фінансовою безпекою України на основі інформації з фінансових ринків: монографія / за заг. ред. О.Л. Пластуна. Суми : Сум. держ. ун-т, 2020. 293 с.
12. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96—%D0%B2%D1%80>
13. Циклічна історія фінансових криз / Кармен Райнгарт, Кеннет Рогофф; пер. з англ. Олена Кальнова. Київ: Наш формат, 2019. 541
14. Financial markets and institutions / Frederic S. Mishkin, Stanley Eakins. – the 7th Ed. – Prentice Hall, 2012. – 704 p.

МОДУЛЬ 4. УПРАВЛІННЯ ФІНАСОВИМИ РИЗИКАМИ

Тема 4.1. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками

Ризик як об'єктивна економічна категорія. Поняття класифікація, її наукове та практичне значення. Підходи до класифікації ризиків. Ознаки класифікації: причина виникнення, рід небезпеки, характер діяльності, з яким пов'язані відповідні ризики, об'єкти, на які спрямовані ризики. Класифікація ризиків за наслідком їх діяльності. Класифікація фінансових ризиків. Загальна характеристика основних груп фінансових ризиків.

Поняття управління ризиком. Стратегія і тактика управління ризиком. Структурна схема ризик — менеджменту. Функції ризик — менеджменту. Характеристика функцій суб'єкта управління в ризик — менеджменті: прогнозування, організація, регулювання, координація, стимулювання, контроль. Сутність ризик — менеджменту як форми підприємництва. Організація ризик — менеджменту. Основні правила ризик — менеджменту. Способи прийняття рішення в стратегії ризик — менеджменту. Методи ризик — менеджменту: уникнення, прийняття, передання, зниження.

Тема 4.2. Система кількісних оцінок фінансового ризику

Ризик в абсолютному виразі. Ризик у відносному виразі. Аналіз існуючих методів оцінки ризику. Схема аналізу ризику. Оцінка можливих втрат підприємства. Якісна та кількісна оцінка ризику. Методи кількісної оцінки ризику. Метод математичної статистики. Метод аналізу чутливості. Метод експертних оцінок. Метод дерева рішень. Метод доцільності витрат. Інтегральна оцінка ризику. Інтегральні характеристики ризику. Роль інтегральних показників ризику в фінансовому плануванні діяльності підприємства.

Тема 4.3. Політико-економічний ризик у системі ризик-менеджменту

Суть політико-економічного ризику (ризиків країни) та міжнародного ризику. Чинники, що обумовлюють політико-економічний ризик. Методи управління ризиком країни. Характеристика методики BERI для оцінки ризику країни. сутність методики Швейцарської банківської корпорації Визначення рейтингу країни. Рейтинг економічного ризику. Трансляційний ризик. Формування рейтингу політичного ризику. Проблеми, що існують при визначенні ризику країни. Визначення доцільності страхування політичного ризику.

Тема 4.4. Управління ризиками проектного фінансування

Загальні закономірності управління інвестиційними проектами. Критерії оцінки інвестиційного проекту. Оцінка економічної ефективності проекту. Застосування методу дисконтування для оцінки економічної ефективності проекту. Методи оцінки інвестиційних ризиків. Оцінка економічної ефективності страхування інвестиційних ризиків. Методологія оцінки

ефективності страхування інвестиційних ризиків. Приклади оцінки ефективності страхування політичних ризиків. Практика страхування інвестиційних ризиків. Страхування від політичних ризиків. Страхування інвестицій від комерційних і фінансових ризиків.

Тема 4.5. Управління ризиками портфеля фінансових інструментів

Диверсифікація як спосіб зниження ризику. Теорія портфеля. Сутність управління портфелем цінних паперів. Норма прибутку цінних паперів. Ризик цінних паперів. Кореляція цінних паперів та її застосування. Портфель з двох різних акцій. Портфель з багатьох акцій. Загальні засади теорії портфеля. Оптимізація його структури. Спрощена класична модель формування портфеля. Альтернативні теорії формування портфеля фінансових інструментів.

Тема 4.6. Ризик неплатоспроможності суб'єктів господарювання

Сутність ризику неплатоспроможності. Характеристика джерел ризику неплатоспроможності. Аналіз ризику неплатоспроможності підприємства. Експертні оцінки. Коефіцієнтний аналіз. Зарубіжні методики. Модель Е. Альтмана. Модель Credit-Men. Оцінка фінансових ризиків за допомогою Метода Ліса. Модель CART. Модель Таффлера. Модель Д. Чессера. Модель Дж.Фулмера. Французька модель. Управління ризиком неплатоспроможності.

Тема 4.7. Кредитний ризик в системі фінансових відносин

Сутність кредитного ризику. Причини виникнення кредитного ризику. Банківська кредитна політика та ризик. Концепція стратегії кредитного ризику. Кількісна оцінка кредитного ризику. Система кількісних показників ступеня кредитного ризику. Метод фінансових коефіцієнтів. Статистичні методи оцінки ступеня кредитного ризику. Експертні методи оцінки кредитного ризику. Аналіз, методи зниження та моделювання кредитного ризику. Джерела та структура кредитного ризику. Методи зниження кредитного ризику.

Тема 4.8. Відсотковий ризик, методи аналізу та управління

Сутність і зміст відсоткового ризику. Значення відсоткового ризику. Стратегії управління відсотковим ризиком (загальна характеристика). Метод структурного балансування. Управління процентною маржею. Основні положення геп-менеджменту. Кумулятивний геп. Проблеми практичного застосування геп-менеджменту. Дюрація як метод управління відсотковим ризиком. Хеджування ризику відсоткових ставок за допомогою форвардних контрактів. Процес хеджування ф'ючерсами відсоткових ставок. Опціони відсоткових ставок. Хеджування ризику відсоткових ставок на основі своп - контрактів.

Тема 4.9. Управління ризиком ліквідності

Сутність ризику ліквідності. Характеристика джерел ризику ліквідності. Класифікація ризику ліквідності. Теорії управління ризиком ліквідності. Теорія

комерційних позик. Теорія переміщення. Теорія очікуваного доходу. Теорія управління пасивами. Методи управління ризиком ліквідності. Методи управління ліквідністю банку. Стратегія трансформації активів. Стратегія запозичення ліквідних засобів. Стратегія збалансованого управління ліквідністю. Методи оцінювання потреби в ліквідних засобах. Метод фондового пулу. Метод структурування фондів. Метод показників ліквідності. Управління грошовою позицією та обов'язковими резервами банку.

Тема 4.10. Валютні ризики суб'єктів господарювання, методи аналізу і управління

Поняття і головні чинники валютного ризику. Класифікація валютних ризиків. Основні види валютного ризику: економічний, трансляційний, угод. Особливості управління валютними ризиками. Валютні операції та управління валютним ризиком. Управління валютною позицією банку. Управління валютною позицією на основі структурного балансування валютних потоків. Управління валютною позицією за допомогою строкових валютних угод. Форвардні угоди: мета та умови укладання форвардних контрактів. Особливості обрахунку форвардних курсів. Форвардні угоди на нестандартні терміни. Нові форми форвардних угод. Використання форвардних угод на українському валютному ринку.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.
2. Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками: Підручник. - К.: Знання 2010. - 560 с.
3. Старостіна А.О., Кравченко В.А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посібник / Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін-т». — К.: Кондор; ІВЦ "Видавництво «Політехніка», 2004. - 200с.
4. Страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: Знання, 2008. - 1019 с.
5. Управління фінансовими ризиками: Опорний конспект лекцій / Пікус Р.В., Приказюк Н.В. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – 228 с.
6. Управління фінансовими ризиками: лабораторний практикум / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Г.Ю. Тлуста, Г.І. Олійник. – К.: Логос, 2018. – 213 с.